

VASILI
GROSSMAN

Viață și destin ●

Traducere din limba rusă și note
de Laurențiu Checicheș

POLIROM
2016

Pe 12 decembrie, de ziua lui de naștere, mama îi cumpărase lui David o carte-basm, numai cu poze. Într-o poiană din pădure se afla un mic led cenușiu, iar alături, bezna pădurii părea deosebit de amenințătoare. Printre trunchiuri negre-cafenii, bureți pestriți și ciuperci otrăvitoare, se zărea botul roșu, căscat, și ochii verzi ai unui lup.

Despre acel omor iminent știa numai David. Bătea cu pumnul în masă, acoperea polenița cu palma, ca lupul să n-o vadă, dar înțelegea că nu-l poate proteja pe leduț.

Iar noaptea striga:

— Mama, mama, mama!

Trezindu-se, mama venea spre el ca un nor prin întuneric și atunci el căsca fericit, simțind că cea mai mare putere din lume îl apără de bezna pădurii nocturne.

Cînd s-a făcut mai mare, îl speriau cîinii cei roșii din *Cartea junglei*. Într-o noapte, odaia se umpluse de răpitorii aceia roșii, iar David a trecut cu picioarele goale peste lada înaltă a comodei, în patul mamei lui.

Cînd băiatul avea febră, în timpul delirului îi apărea mereu același vis: zăcea pe malul nisipos al unei mări și valuri mărunte, de mărimea celui mai mic degețel al lui, îi gîdilau trupul. Deodată, la orizont se înălța un munte vinetiu, silențios, de apă, care creștea mereu, apropiindu-se vijelios. David continua să zacă pe nisipul cald, iar muntele negru-vinetiu de apă se repezea asupra lui. Era mai înfricoșător decît lupul și cîinii cei roșii.

Dimineața, mama lui pleca la lucru. El se ducea la scara de serviciu și turna o ceașcă de lapte într-o cutie în care fuseseră conserve de crabii, lucru știut de o pisică cerșetoare, slabă, cu coada lungă, subțire, cu botul palid și niște ochi mereu plîși. Odată,

o vecină l-a spus că în zori veniseră niște oameni cu o ladă și au dus, în sfârșit, slavă Domnului, la institut acea respingătoare pisică a nimănui.

— Unde vrei să mă duc, unde-i acel institut? E ceva cu totul absurd, uită și tu pisica aia nefericită – îi spunea mama privindu-l în ochii care implorau. Cum ai să trăiești tu pe lume? Nu se poate să fi atât de vulnerabil.

Mama voise să-l trimită într-o tabără de vară pentru copii, dar el plînsese, o implorase, bătuse disperat din palme și strigase:

— Ți promit să merg la bunica, numai nu în tabăra aceea.

Cînd mama l-a dus la bunica, în Ucraina, el n-a mîncat aproape nimic în tren – i se părea rușinos să mînce un ou fiert sau să ia o pirjoală dintr-o hîrtie unsuroasă.

Mama a rămas la bunica cinci zile împreună cu David, apoi s-a pregătit să plece înapoi, la muncă. S-a despărțit de ea fără lacrimi, dar a strîns-o atît de tare pe după gît, încît mama a spus:

— Ai să mă sugrumi, prostuțule. Aici sînt așa de multe căpșuni ieftine, iar peste două luni am să vin după tine.

Lîngă casa bunicii Roza era o stație a autobuzului care mergea din oraș la fabrica de pielărie. În ucraineană, stația se numea Zupinka.

Răposatul bunic fusese bundovist, om vestit, cîndva trăise la Paris. Pentru asta, bunica era respectată și adesea dată afară de la serviciu.

Prin ferestrele deschise se auzea radioul: „*Uvaga, uvaga, govoriť Kïv...*”¹.

În timpul zilei, strada era pustie, dar se înviora cînd treceau pe acolo studenți și studente ale Institutului de Pielărie și strigau unul la altul peste drum: „Bella, ai luat examenul? Iașka, vino să ne pregătim la marxism!”.

Spre seară se întorceau acasă muncitorii tăbăcari, vînzătorii, montatorul Soroka de la centrul

---

1. „Atenție, atenție, vorbește Kievul...” (ucr.).

orășenesc de radioficare. Bunica lucra la comitetul sindical al policlinicii.

David nu se plictisea în absența bunicii.

Lingă casă, într-o livadă îmbătrinită care nu aparținea nimănui, printre merii neîngrijiți, fără rod, păștea o capră bătrână, rătăceau niște găini însemnate cu vopsea, leșeau din pământ furnici mute, mergînd de-a lungul firelor de iarbă. Ciorile, vrăbiile se purtau zgomotos, sigure de sine în livadă – ca niște orășence ce erau –, în schimb păsările de cîmp care veneau din alte părți și ale căror nume David nu le cunoștea se simțeau ca niște fete sfioase, de la țară.

A auzit aici multe cuvinte noi: *glecik... dikt... kaliuja... riąjenka... riaska... pujalo... leadace... koșenea...*¹ Recunoștea în aceste cuvinte ecouri și reflecții ale limbii lui materne, rusa. A auzit vorbirea evreiască și a fost uluit cînd mama și bunica lui au început să vorbească evreiește în prezența lui. Niciodată n-o auzise pe mama lui vorbind într-o limbă pe care el să n-o înțeleagă.

Bunica l-a dus în vizită la o nepoată a ei, grășana Rebecca Buchman. În camera aceea, care îl uimise pe David cu mulțimea de perdele albe, croșetate, a intrat la un moment dat contabilul Băncii de Stat, Eduard Isaakovici Buchman, purtînd bluză și cizme.

— Haim, a zis Rebecca, uite-l pe musafirul nostru de la Moscova, băiatul Rabei. Și îndată a adăugat: Ei, haide, salută-l pe unchiul Eduard.

David l-a întrebat pe contabilul-șef:

— Unchiule Eduard, de ce tanti Rebecca vă spune Haim?

— Ei, asta zic și eu întrebare, i-a răspuns Eduard Isaakovici. Tu nu știi că în Anglia toți Haimii sînt Eduarzi?

Apoi o pisică a început să zgreptene la o ușă și, cînd în sfîrșit a izbutit s-o deschidă larg cu

---

1. Ulcică, rumeguș, baltă, chefir, lintiță, sperietoare, umblătoare, pisoi (ucr.).

ghearele, toți au văzut în mijlocul acelei încăperi o fetiță cu ochii îngrijați, care ședea pe oliță.

Într-o duminică, David s-a dus cu bunica la piață. Pe drum mergeau bătrine cu basmale negre și însoțitoare de vagon posace, somnoroase, soții arogante ale unor conducători raionali, cu poșete albastre și roșii, treceau femei de la țară încălțate cu cizme.

Cerșetorii evrei strigau cu glasuri supărate, grosolane, încît ai fi zis că nu din milă li se dădea de pomană, ci de frică. Iar pe caldarîmul pietruit treceau camioane de o tonă și jumătate, venite de la colhozuri cu saci de cartofi și târițe, cu coșuri împletite în care se aflau găini ce cirîiau la hirtoape ca evreicele bătrine și bolnăvicioase.

Dar cel mai mult îl atrăgea și îl aducea la disperare, îngrozindu-l, hala de carne. Acolo, David a văzut cum dintr-o căruță a fost tirît trupul unui vițel ucis, cu botul palid pe jumătate căscat, cu părul alb și inelat de la gît năclăit de sînge.

Bunica a cumpărat o găină tinărară, pestriță și a dus-o ținînd-o de picioarele legate cu o cirpușoară albă, iar David mergea alături și mereu voia s-o ajute pe găină, cu palma, să-și ridice mai sus capul neajutorat; era uimit – de unde se ivise la bunica lui o asemenea sălbăticie neomenească?

Și-a amintit niște cuvinte ale mamei, pe care el nu le înțelesese, cum că rudele dinspre bunic sînt oameni culți, pe cînd toate rudele dinspre bunica sînt niște mic-burghezi și niște precupeți. Probabil că de aceea bunicii nu-i era milă de găină.

Au intrat într-o curte mică, și acolo le-a ieșit în întîmpinare un bătrînel cu tichie pe cap, iar bunica a început să vorbească cu el evreiește. Bătrînelul a luat pasărea în mîini, a început să murmure ceva, încît găina a cotcodăcit o dată increzător, apoi a făcut ceva foarte repede, pe neobservate, dar fără îndoială ceva groaznic, a azvîrlit găina peste umăr, iar aceasta a țipat și a început să alerge dînd din aripi, și băiatul a văzut că nu mai avea cap – alerga

doar trupul ei fără cap. Bătrinelul o ucisese. După ce a alergat câțiva pași, trupul a căzut zgîriind pământul cu ghearele puternice, tinere, apoi a încetat să mai fie viu.

În timpul nopții ce a urmat, băiatului i se părea că în odaie a pătruns mirosul acela venind de la vacile ucise și pruncii lor înjunghiați.

Moartea, care trăise în pădurea desenată, unde un lup desenat se furîșa spre un leduț, de asemenea desenat, a ieșit în ziua aceea din paginile basmului. Copilul a simțit pentru prima oară că și el este muritor, dar nu în felul basmelor, ci în realitate, cu o limpezime de neînchipuit.

A înțeles că mama lui va muri cîndva. Moartea va veni la el și la ea, însă nu din pădurea aceea de basm, unde se înalță brazi în semiîntineric; va veni din aerul acesta, din viață, din pereții casei părintești, și e peste putință să te ascunzi de ea.

A simțit moartea cu acea claritate și profunzime accesibilă doar copiilor mici și marilor filozofi, a căror forță de gândire se apropie de simplitatea și forța simțămîntului infantil.

Dinspre scaunele cu șezuturile uzate, pe care s-au pus scîndurele de placaj, dinspre pintecosul sifonier venea un miros calm, bun, la fel ca și dinspre părul, rochiile bunicii. O noapte caldă, înșelător-calmă domnea atunci împrejur.

49

În această vară viața alunecase de pe fațetele cuburilor, din chipurile desenate în abecedare. El văzuse albastrul intens în strălucirea aripii unui rățoi și cită ironie veselă e cuprinsă în zimbetul și măcăitul lui. Cireșele albe se șteau printre frunze, iar el se cătăruse pe trunchiul zgrunțuros și ajunsese la un fruct. Îl smulsese. Se apropiase de un

vițel legat pe maidan, îl întinsese o bucățică de zahăr și, impietrind de fericire, văzuse ochii drăgălași ai acestui prunc enorm.

Roșcatul Pincik se apropiase de David și, grașeind într-un chip amețitor, îl propusese:

— Hai să ne războim!

Evreii și ucrainenii din curtea bunicii se asemănau unii cu alții. Bătrina Partinskaia trecuse pe la bunica și-i spusese cu glas cîntat:

— Ce zici de asta, Roza Nusinovna, Sonia pleacă la Kiev, iar s-a împăcat cu bărbatu-său.

Bunica, plesnind din palme și rizînd, răspunsese:

— Ei, asta-i curată comedie.

Lumea aceasta i se părea lui David mai plăcută decît strada Kirov, unde o bătrînă coafată, sulemenită, pe nume Drako-Drakon, se plimba cu un pudel prin curtea ca o fîntînă goală cu fundul asfaltat, unde la intrarea principală aștepta în fiecare dimineață un ZIS-101, unde o vecină din apartamentul comun, cu pince-nez pe nas și cu o țigară între buzele rujate, șoptea furioasă, aplecîndu-se deasupra aragazului: „Troțkista dracului, iar mi-ai dat la o parte cafeaua”.

Mama îl adusese noaptea de la gară. Trecuseră pe o stradă pavată cu piatră de riu, luminată de lună, pe lingă o catedrală catolică, unde, într-onișă, se afla un Iisus Hristos slăbuț, de statura unui băiat de doisprezece ani, avînd capul aplecat încununat cu spini, apoi pe lingă Institutul Pedagogic, unde cîndva învățase mama lui.

Peste cîteva zile, într-o vineri seara, David văzuse cum niște bătrîni se duceau la sinagogă, trecînd prin praful auriu stîrnit pe maidan de niște fotbaliști desculți.

Un farmec pătrunzător izvora din această imagine ce reunea casele albe, ucrainene, cumpenele scîrțitoare ale fîntînilor și uzatele broderii de pe șalurile alb-negre de rugăciune, care-l ameteau cu marea lor vechime biblică. Și tot aici, alături, se